

mer *SECURIS DEXTRALIS* 'destral de mà' i que el cat. i aqueixos parlars sobretingueren *securis* i generalitzaren l'aplicació del mot a tota mena de destrals, mentre que el cast.-port. *segur* i l'it. *scure* han restat fidels a la denominació clàssica, i el fr. *hache* la va substituir pel germanisme *HACHA*.

Particularment curiós és l'ús de *Na Destral* o la *destral* com a sobrenom de l'Alcavota, en el *Fasset* (S. XIV), 478, 493; ço que ens recorda alguns dels epítets que usa l'Arx. de Hita per designar-la en el seu *Buen Amor* (veg. una nota en la meua ed., estr. 924-927). Això es deu basar naturalment en la idea de 'instrument que fa estralls en la virtut de les dones', però de més a més crec que hi ha un calc d'una expressió oriental trasmesa pels àrabs i moros. L'àrab *šifšir* volia dir no sols «serviteur, intendant habile», i «musicien; forgeron habile» (diccs. clàssics; i un derivat *šafsārī* de sentit secundari a Tunis, Trípoli i Sudan, Dozy, *Supl.*), sinó que seria bàsicament 'alcavot, home o músic hàbil que alcavoteja', com sigui que és un manlleu del persa, on ja es documenta en pelví antic *šifšēr* (mot afí al persa *šamšer* 'espasa'), que significa pròpiament 'destral de dos tallants' però també 'alcavot, -ota' (Nyberg, *Manual of Pahlavi* II, 186b).

DERIV.: *Destralada* [1561]. *Destralam*. *Destraler* [DBal.; Guimerà, *AlcM*]. *Destralota* [1524, i molt generalitzada en part del val., supra]. *Destraló* «mena de destral usada per a tapir els vîmets quan fan carres» (Ronf de Pallars, Arcavell de Valira, 1936, 1959). *Destralejar* 'parlar molt i exaltadament' mall. i men. (*AlcM*), «desbarrar, disparatar», civ., PzCabr.; «bonegar per vici quasi bé sense motiu» a Castalla (EValor, 1950): ço que es basa en l'expressió *llengua d'astral* 'mala llengua', 'renegaire' (veg. la llegenda popular valenciana redactada per J. M. Puig i Torralba, p. p MzPi., *Estudios Lit.*, Md., 1920, p. 92).

Adestrar [1617, MAgustí; Lacav., 1695], sentit avui i potser sempre com a poc genuí (el substitueix *ensinistrar*, que en sembla una formació antifràstica); *adestrador*. Cultismes. *Dextrina*: perquè les seves solucions desvien la llum cap a la dreta; *dextrosa*.

CPT.: *Maldestre* 'inhàbil' (cast. *torpe*): «lo duche de Macedònia, per son mal ànimo, y maldestre en la guerra, no ha sabut jamés vençre una batalla», JoMartorell (Ag. II, 39), «lechs són maldestres / per ésser mestres / ---», JRoig (*Spill*, 13202), «puix yo fins ara 'n só maldestra», *Somni de Joan Joan*, 260. Cultismes: *Ambidextre*, pres del ll. *ambidexter*, cpt. amb *ambo* 'tots dos'. *Dextrogir*, cpt. amb el ll. *gyrare* 'girar' (i l'oposat *levogir*, amb el ll. *laevus* 'esquerre'). *Dextros*, ll. *dextrosus*, cpt. amb *versus* 'girat'. *Dextro-* forma prefixada usada principalment per indicar que una substància és dextrogira. *Dexio-* forma prefixada del gr. *δεξιός* 'dret, de la mà dreta', del mateix origen que el ll. *dexter*.

¹ D'ací deriva *destrar* 'midar una extensió de terra' [1532, *AlcM*], i el seu derivat *destrador* 'agrimensor' [1459]. — ² Refutant una explicació de tècnica hípica proposada per A. Harmand, *Rev. Phil. Fr.*

XLVI, 1-28, a base de la forma que galopen certs cavalls sobre el peu dret (a diferència dels *gauchers*), però li observa Roques que això només serviria per a les justes en la forma que es feien en els Ss. XIV i XV, però no a les batalles en camp obert, i *destrier* ja apareix en el *Roland*, on per cert Roland i d'altres cavalquen *destriers* durant les marxes. No cal, però, que això ens desvii de l'explicació semàntica donada, perquè és natural que en certes guerres i en certes ocasions no es disposés d'un cavall especial per deixar l'altre descansat, i llavors havien d'usar el *destrier*. L'escena de la *Chanson de Roland* ens presenta justament un exèrcit que ha sofert molt i ens parla de cavallers heroics que marxen a *grant aban*. — ³ En Víctor Vitalis, S. IV; i en sant Isidor: «dolabra --- securis simplex est; *dextralis dexteræ habilis*», St. Isidor, *Etym.* XIX, XIX, 11; i en glosses que repeteixen la definició isidoriana (CGL VI, 338). No és perquè es manegi amb la mà dreta, car això es fa amb totes les eines, i ací St. Isidor ja usa *dextera* amb el valor substantivat del cast. *la diestra*, sinó perquè era una destral manejable, com si diguéssim «una destral de mà» (a diferència de la *dolabra*, l'aixa, l'atxa d'armes i altres grans eines de tall que exigien empunyar fortament i amb totes dues mans. A Tortosa distingeixen entre *destral de dues mans* i la *destral d'espollar* que es maneja amb una mà sola i encara hi ha la intermèdia *destral de mà i mitja*; per a distincions semblants a l'Empordà, etc., amb noms diferents, veg. *CostManc.* II, s. v. — ⁴ Ja hem vist *estrals* en el doc. de 1078. La forma valenciana més estesa és el diminutiu *astraleta*, en el centre (J. G. M., 1935, i cap a la Ribera). Però també sento *ell té una strâl de pedra* a la Vall de Gallinera. I a la Serra de Mariola han deformat el nom del *Cabeço de Ullastral* en *de Ull d'astral*, etimologia popular del NL però que implica l'ús viu de *astral* (Banyeres), 1962. També *estral* a l'Alt Aragó.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *destre* m., *destra* f., *destresa*, *destrer*, *destrar*, *destral*, *estral*, *destralada*, *destraler*, *destralota*, *destraló*, *destralejar*, *adestrar*, *adestrador*, *dextrina*, *dextrosa*, *maldestre*, *ambidextre*, *dextrogir*, *dextros*, *dextro-*, *dexio-*

Destrellat, V. *trellat*, *entrallat* (ENTRANYA) *Destrempament*, *destrempar*, -pat, V. *trempar* *Destrenar*, V. *trena* *Destrènyer*, *destrènyiment*, V. *estrènyer* *Destrer*, *destresa*, V. *destre* *Destret*, V. *destrènyer* i *districte* (ESTRÈNYER) *Destria*, V. *destre* i *triar* *Destriar*, V. *triar* *Destric*, *destrigar*, V. *trigar* *Destró*, V. *entró* *Destroça*, *destroçar*, V. *destrossa*, -ossar (TROS) *Destrompassar*, V. *passar* *Destronar*, V. *tron* *Destrossa*, *destrossar*, V. *tros* (i *trossar*) *Destrovir*, V. *destruir* *Destrucció*, *destructor*, V. *destruir*

DESTRUIR, del ll. *destruere* (transmès per via semi-culta, quasi hereditària) 'enderrocar', 'destruir',